

Hakan Bıçakçı
bicakcihakan@gmail.com

POLİSİYE KALİPLARININ DIŞINDA BİR POLİSİYE

Ne polisiye kalıplarına ne de klasik hikaye yapısına uyar
Bir Zamanlar Anadolu'da.

Cinayet muamması, daha genel adıyla polisiye, yapısal olarak iki türe ayrılır.

İlki "Agatha Christie formu" olarak geçen "kapalı gizem"dir. Bu türde cinayet anına tanık olmayız. Cinayet hikayenin fonunda olup bitmiştir. Soru "Kim yaptı?"dır. "Katil kim kurgusu" olarak da adlandırabileceğimiz bu türde şüpheliler birden fazladır. Genellikle en az üç şüpheli sırayla gündeme gelir, sırayla elenir ve anlatının zirve noktasında katil ortaya çıkar. *Olağan Şüpheliler'in* (Usual Suspects, 1995) bu türün parodisi olduğu kabul edilir. "Kim yaptı?" diye başlayan film, "Kimse yapmadı"ya evrilir.

İkinci tür ise "Columbo formu" olarak geçen "açık gizem"dir. Bu defa cinayet en baştan, tüm ayrıntılarıyla görülür. Bu durumda soru şudur: "Acaba dedektif nasıl yakalayacak?" Bu türde çoklu şüpheli, kompleks ve teknik cinayetler yer alır genellikle. Cinayet ne kadar karmaşık olursa, çözümünü izlemenin seyir değeri o kadar yüksek olacaktır.

Bu iki yapı, aynı anlatı içinde karışık olarak da var olabilir. Örneğin, *Çin Mahallesi* (Chinatown, 1974) "kapalı yapı"da başlar; ancak finale doğru "açık yapı"ya döner.

Bir Zamanlar Anadolu'da (2011) ise suç ve muamma içerdiği için polisiye türünde olmasına rağmen bu iki yapıya da tam olarak uymaz. Seyirci "Katil kim?" sorusunun peşine düşmez. Kurbanın kimliği önemli değildir; dedektifin nasıl yakalayacağı da. Filmi "Katil kim?" diye değil, "Komiser kim?", "Polis kim?", "Savcı kim?", "Doktor kim?", "Muhtar kim?", "Otopsi teknisyeni kim?" diye izleriz.

Bir Zamanlar Anadolu'da klasik hikaye yapısına da uymaz. Bir veya birden çok protagonistin dramatik ihtiyaca giden yolda engellerle karşılaşması üzerine kurulu olan ve özdeşlikle ilerleyen formül burada işlemez. Hikaye yapısını oluşturan bu üç öge de muğlaktır. Dolayısıyla filmi çatışmaya dayalı geleneksel anlatılarda olduğu gibi "Acaba şimdi ne olacak?" diye değil, "Acaba vaktiyle ne olmuştu?" diye izleriz.

Filmle ilgili bu yapısal notlara ek olarak ilginç bir sekansın üzerinde durmak isterim. Ceset bulunduktan hemen sonra, olay yeri tutanağının yazıldığı bölümün. Burada ilginç bulduğum, senaryo ile tutanak arasındaki paralellik. Senaryoda yer alanlar, az önce gördüğümüz sırayla tutanağa aktarılır. Savcı söyler, daktilo başındaki görevli aynen yazar. "Tarlaya gelindi. Cesedin gömülü olduğu yer tespit edildi. Görevliler marifetiyle toprak açılarak ceset çıkarıldı. Cesedin arkadan domuz bağı yapılarak bağlandığı görüldü." Sonra birden tutanak ile senaryo arasındaki kusursuz paralellikte küçük bir kopukluk olur. Savcı ilk defa görmediğimiz bir şeyi söyler: "İp kesildi." Bu noktada, kısa bir süreliğine tutanak senaryonun önüne geçer. Savcı adeta dengeyi yeniden sağlamak için "Hayati, kesin oğlum ipi de, hadi," der. İp kesilir. ■